

Store hjortebestande ødelægger ikke den naturnære skovdrift

Af skovrider Niels Peter Dalsgaard Jensen, Salten Langsø Skovadministration

En stor vildtbestand kan påvirke skovens foryngelse og bundvegetation.

To naboer med forskellige ønsker til vildtbestanden må samarbejde.

To tyske skove begrænser vildtbestanden for at fremme selvforyngelse.

ProSilva har i 2014 sat fokus på to emner. Hvordan drives naturnær skovdrift samtidig med store bestande af hjortevildt. Har storme som Bodil konsekvenser for naturnær drift. I denne artikel behandles vildtet, i den næste stormfald. Red.

To godser – to syn på hjortevildt

Det første arrangement var et samarbejde med projekt "Kronvildt

Sjælland" og med en ekskursion på Bregentved og Gisselfeld.

De to ejendomme er naboer, men skov, natur og vildt forvaltes ganske forskelligt. På Bregentved er de to store hjortevildtarter ikke velkomne. Derimod er de store bestande af hjortevildt en højt værdsat driftsgren på Gisselfeld.

Bregentved har generelt mange, ret "små" skove (ofte omkring 100 ha) og en lille andel af nåletræ, og det er ikke de skovtyper som kron- og dåvildtet foretrækker. Til gengæld byder Gisselfeld på et større sammenhængende skvområde og betydeligt mere nål, hvor vildtet bedre kan finde fred og dækning.

På ekskursionen var de centrale emner:

- Vildtet hæmmer løvtræopvæksten så meget, at udrensninger af løvtræ i nåletræskulturer kan helt eller delvist undlades.

- Antallet af udrensninger (af anden løvtræopvækst) kan i egekulturer ofte reduceres til én, som gennemføres samtidig med nedtagningen af heget; vildtet tager sig da af genvæksten.

- På Gisselfeld er netop startet forsøg med kappeplantning (to planter sættes i samme hul, og den hurtigtvoksende kappeplante skal beskytte det værdifulde bestands-træ). Sitkagran og dunet gedebled afprøves som kappeplanter i forhold til douglasgran – der er endnu ikke resultater.

- Vildtagre og plejede enge som føderessource for vildtet

- Der er set barkskælning af dåvildt på ung bøg – hvor meget skal der til, før bevoksningen er ødelagt?

- Hvis underetagen er tæt, kan det være vigtigt at etablere lysåbne arealer. Det vil give vildtet gode fødemuligheder, men også forbedre jagten.

Bregentved og Gisselfeld har derfor forskellige målsætninger og dermed helt forskelligt syn på bestandsniveauet for kronvildt og dåvildt. Hvis begge målsætninger skal opfyldes er det nødvendigt med en tæt nabodialog og en gensidig accept af de to målsætninger.

Kronvildt i det østlige USA

Efter ekskursionen holdt to amerikanere foredrag om kronvildt (white

Foto 1 og 2. En stor bestand af kronvildt kan påvirke skoven kraftigt. Til venstre er granerne stærkt bidt, og der er ingen opvækst. Til højre kraftig skrælning i ung rødgran. (Arkivfoto fra Sdr. Omme).

Foto 3. Der var foredrag af to forskere fra Pennsylvania i USA hvor man jager white-tailed deer. (Foto af jægere i projektområdet).

tailed deer) i østamerikanske løvskove og bestandstæthedens betydning for foryngelsen.

Susan L. Stout, US Forest Service, og Tom Rooney, Wright State University, fortalte om de omfattende negative konsekvenser for skove og biodiversitet. Han gav eksempler på forskellige muligheder for at ændre situationen ved ændringer i afskydningen i et 30.000 ha stort projektområde i Pennsylvania (se <http://kqdc.com/>) eller ved indvandring eller reintroduktion af ulve.

Susan L. Stout fortalte om indirekte virkninger af hjortevildtets bidskader ud over de kendte virkninger på skovenes foryngelse:

- Konkurrencen mellem plantearterne kan forskydes til fordel for arter som tåler bidskader bedre, eller til fordel for arter som slet ikke bides. Derved kan der skabes en underetage, som udelukker selvforyngelse.

- Der skabes en voldsom ensretning af bundfloraen og træartsfordelingen i retning af bregner, star, græsser og glansbladet hæg.

- Disse forskydninger i konkurrencen mellem plantearterne forsvinder ikke på kort sigt selvom hjortebestanden mindskes. Det vil sige at der skabes et varigt eller længerevarende problem for selvforyngelsen.

Vi kender de samme mekanismer i danske skove. En alt for stor bestand af hjortevildt medfører en bundflora eller underetage af arter som bølget bunke, mosebunke, star, ørnebregner, bjergrørhvene og glansbladet hæg. Disse arter vil sammen med vildtets bid udkonkurrere alle andre plantearter og

herunder selvforyngelsen af vigtige træarter.

De langsigtede effekter kender vi også. Ørnebregne kan således blive ved med at vokse på et areal i rigtig mange år, når planten først har etableret sig.

For lave vildtbestande er også et problem, da arter, som normalt holdes nede bliver for dominerende. Dette kendes også i Danmark med brombær i hegninger.

Det store spørgsmål er derfor, om det er muligt på samme lokalitet og tid at drive et kvalitets skovbrug med anvendelse af selvforyngelse og kvalitetsjagt på en sund og stærk vildtbestand.

Ulvens rolle

Tom Rooney berettede om rovdyrprædation på kronvildt, herunder ulvens mulighed for at rette op på vildtets negative virkninger på de amerikanske landskaber og skove.

Konklusionen var, at ulven ingen afgørende indflydelse har på bestanden af kronvildt, idet ulvene kun tager hvad der svarer til 10% af det årlige jagtudbytte.

Derimod påvirker ulven hjortevildtet betydeligt gennem især adfædsregulering. Det kan give betydelige effekter på vegetationen, foryngelsen og videre på biodiversiteten allerede efter 5-6 år og ganske entydige effekter efter godt 10 år.

Hvad med lystrearterne?

Årets Tysklandsekskursion gik til to naturnært drevne skovdistrikter i det østlige Tyskland – Stadtfurst Templin nord for Berlin og Revier Massow sydøst for Berlin.

Stadtfurst Templin er en kommunalt ejet skov på 2.700 ha i et meget skovrigt område. Det var oprindeligt en skovrejsning med skovfyr. Konverteringen fra nål til løv var påbegyndt for 100 år siden afbrudt af 2. verdenskrig og DDR-tiden, og taget op igen for 20 år siden.

Der arbejdes uden renafrifter, men med permanent skovdække og naturforyngelse. Vildtrykket (vildsvin, kronvildt, dåvildt og råvildt) begrænses ved en konsekvent afskydning på i gennemsnit 10 stk vildt/100 ha/år.

Resultatet var imponerende – der var naturforyngelse overalt i mange træarter, men kun skyggetolerante arter. Det gav stof til eftertanke omkring begrebet ”permanent skovdække” i en næsten ren løvskov. Hvor bliver der plads til lystrearter som eg og lærk?

Giver ”permanent skovdække” mening i forhold til de mest lyskrævende træarter – fx i form af meget lyse skærme eller store lysbrønde/små afdrifter. I Danmark har vi lært os at dyrke mange træarter – både fremmede og naturligt hjemmehørende.

Det er en styrke i forhold til skovenes tilpasningsevne til klimaforandringer – og dyrkningssystemer må udvikles og tilpasses til alle arter afhængig af deres lyskrav og vækstdynamik.

Reduktion af vildtbestanden

Revier Massow under forstamt Hatzfeldt blev købt i 2001 efter genforeningen. Massow er på 7.600 ha, overvejende med meget stamtalsrige skovfyrbevoksninger på mager,

Foto 4. Kommuneskoven i Templin nord for Berlin emmer af frodighed med træer på 30-40 meters højde. Og foryngelsen af mange arter vælter op bare der er en smule lys.

tør jord. (Denne ejendom er omtalt mere udførligt i Skoven 6-7/14).

Efter købet blev en konvertering fra skovfyr til blandingsskov af løv og nål påbegyndt. Først blev vildtbestanden dog reduceret kraftigt. Efterfølgende blev skovfyrren lysstillet og enten naturforyngtet eller underplantet med bøg, lind, ægte kastanje, douglas m.fl.

Resultatet var slående. Der var naturforyngelse alle vegne, selv i områder med blåbær, bølget bunke og bjergørhvene (birk og røn). Underplantningen stod frodigt og uden væsentlige vildtskader. Der kan fremspire naturforyngelse over alt.

Pointen var at i skove med højt vildtryk når skovdyrkeren aldrig at se kimplanterne før de er spist af vildtet. Derfor konkluderer skovdyrkeren at naturforyngelse ikke er muligt!

Efter at underskoven er etableret ved naturforyngelse vil vildtbestanden igen kunne få lov at vokse. Det skyldes at fødegrundlaget er steget på grund af rigelig naturforyngelse og ændring af florasammensætningen.

Skoven er på 13 år ændret fra

åbne golde bevoksninger (ørkener) uden opvækst til tætte skove med dække og føde i skovbunden. I princippet kan afskydningen målt i kg vildtkød/år ligge på samme niveau som før afskydningen og foryngelsen af skoven. Antallet af individer vil være lavere – det vil sige der er højere kropsvægt pr. dyr.

Afskydningen foretages i øvrigt af et hold "ansatte" jægere. De betaler ikke jagtleje, men har hver ansvaret for afskydningen i et givent område. Det er hårdt arbejde med mange timer i hochsitzen.

Det vil være overordentligt svært at anvende denne foryngelsesmodel under danske forhold. Vores ejendomme er langt mindre, og hvis afskydningen øges kraftigt på én ejendom kan der forventes en massiv indvandring af vildt fra naboarealer. Det var også erfaringen da modellen i sin tid blev afprøvet på Barritskov ved Vejle.

Modellen er mest anvendelig på ejendomme, hvor vildtbestanden mest består af råvildt og til dels dåvildt. Det betyder, at man i et vist

omfang kan betragte bestandene som sine "egne" og kan dermed styre bestandenes størrelse. Helt anderledes er det med kronvildtet, som vandrer og hvor opholdsstedet varierer med årstiden.

Er man uheldig at være forårs- og sommerresidens for en større bestand af kronvildt, kan man ikke selv styre bestandsniveauet ved afskydning (men dog ved forstyrrelser ud over jagt). Man er derfor afhængig af afskydningsviljen på naboejendommene.

Dåvildt og flagermus på Lolland

Netop denne problematik var et af to emner på Lollandsekskursionen i september bl.a. på Keldskov. Her skal en meget stor bestand dåvildt forvaltes på et samlet areal på 10.000 ha med rigtig mange forskellige lodsejere og interesser.

Så snart dåvildtet mærker et stigende jagttryk på én ejendom flytter de bare til naboskoven. De vender tilbage senere, når der igen bliver ro på terrænet.

Foto 5. Er der mon så meget vildt i skoven at det påvirker foryngelsen? Det kan hurtigt afprøves ved at indhegne et stykke og se om der er forskel på de to sider af hegnet. (Templin).

Foto 6. Den lyse skærm af skovfyr giver ideelle vilkår for foryngelse af mange skyggetålende arter. Men lyskrævende arter som skovfyr og eg kan ikke forynge sig og vil forsvinde fra skoven. (Templin).

På Agerup Gods har ejeren Otto Reventlow taget initiativ til at skabe en god biotop for mange arter af flagermus. Det har bevirket, at der i dag findes 11 arter af flagermus, som har ganske forskellige krav til levested. Hans Baagø fortalte om projektet, der i dag har gjort Agerup til et område med exceptionelt høj flagermusdiversitet.

Skoven har mange gamle "potentielle flagermustræer", der har fået lov til at stå. Skoven består af mange forskellige løvtræarter i forskellige aldre, samt gode artsrige skovbryn, der rummer føde til flagermusene i form af insekter. En sø er blevet gravet større for at give mere føde til nogle af arterne.

En vigtig betingelse for flagermusene er åbne arealer som parker og alleer, hvor de kan søge føde. Ligeledes skal der være levende hegn i det åbne land, så de kan søge føde i naboskove.

I stedet for flagermuskasser var enkelte gamle bøge blevet lysstillet mod syd. Med motorsav var der lavet nogle "sprækker", hvor flagermusene kunne opholde sig.

Konklusioner:

Konklusionen på balancen mellem store bestande af hjortevildt og mulighederne for naturnær skovdrift kan vel sammenfattes således:

- Hvis jagtinteressen i bred forstand har førsteprioritet på en ejendom, og der samtidig er en målsætning om at huse tætte bestande af hjortevildt, kan det være meget vanskeligt, hvis ikke umuligt at drive skoven naturnært.

- Tyske skovdriftmodeller med hård afskydning af hjortevildtet er ofte ikke særligt realistiske i Danmark. Vi har en helt anden ejendomsstruktur samt andre lovgivningsmæssige og økonomiske rammer for jagt- og skovforvaltningen.

- Hvis vildtbestanden kun består af råvildt er det muligt at drive skovene naturnært og samtidig opretholde en udbytterig jagt på råvildt ved at skyde hårdt, men selektivt. Et nøgletal for afskydningen er 8-12 dyr pr. 100 ha afhængig af bestandsstørrelse, bonitet og træartssammensætning.

- Hvis skoven og bundfloraen først er blevet meget stærkt og negativt påvirket af hjortevildtet, kan en løsning være en midlertidig hård afskydning med henblik på bestandsreduktion og forbedring af områdets bærekraft. På længere sigt kan man så igen lade bestanden vokse, men ikke så meget at der igen bliver for højt vildttryk.

- Hvis vildtbestanden består af kronvildt og dåvildt vil det, for at sikre en tilstrækkelig og balanceret

afskydning, være nødvendigt at indgå i samarbejde med naboejendomme i hjortelaug. Det er dog ikke uden vanskeligheder fordi der ofte er meget forskellige afskydningsinteresser.

- En god måde at sikre indsigt i hjortevildtets skadelige effekt på selvforyngelsen er at lave små indhegninger der kan bruges til sammenligninger. Udviklingen af selvforyngelsen og bundfloraen på hver side af hegnet afspejler umiddelbart hjortevildtets påvirkning. Denne metode bruges i Tyskland til at fastsætte den årlige afskydning af hjortevildtet.

- Anvendelse af hegninger i skove med store hjortebestande er ikke en særlig farbar vej, da det kun er bidskaderne som undgås ved hegningen. Når hegnet tages ned kommer feje- og skrælleskaderne.

Store bestande af hjortevildt er et problem for den naturnære skovdrift (og for skovdrift i det hele taget). Vildtet har forskellige præferencer over for de forskellige træarter, og det indskrænker træartsvalget i skovbruget betydeligt til skade for skovens tilpasningsevne til et ændret klima.

Der skal arbejdes meget konsekvent for at sikre balancen mellem en fornuftig træproduktion, en høj-kvalitetsjagt og en sund vildtbestand.